

ARBEIDSNOTAT
2014:1001

Vindkraftutbygging og reindrift i Finnmark

- kontroverser rundt arealbruk.

Ingvild Nylund

©Nikolaj Bock/norden.org

Innhold

1	INNLEDNING	5
1.1	UTVIKLING AV EN VINDKRAFTPRODUSERENDE NÆRING I FINNMARK	5
1.2	DATAGRUNNLAG	6
2	REINDRIFT OG VINDKRAFT.....	7
2.1	KORT HISTORIKK	7
2.2	FORSKNING	7
2.3	AKTUELLE LOVVERK	8
2.4	REGIONAL VINDKRAFTPLAN FOR FINNMARK	8
3	AKTØRENE I KONTROVERSET	9
3.1	FINNMARK KRAFT	9
3.2	REINBEITEOMRÅDER OG REINBEITEDISTRIKTER	10
4	DE TRE VINDKRAFTPROSJEKTENE.....	10
4.1	HAMNEFJELLET VINDKRAFTVERK	10
4.2	SNEFJORD VINDPARK	11
4.3	FÁLESRÁŠŠA VINDKRAFTVERK	11
5	EN FELLES PLATTFORM	12
5.1	ER DET LIKT FOR ALLE?	13
5.2	FINNES DET ET HELHETSBIKLE?	13
6	OPPSUMMERING	15
7	KILDER	16

1 Innledning

Dette arbeidsnotatet er en del av Norut Alta forskningsprosjekt «Finnmarksinstitusjoners posisjon i nye industrielle innovasjonsprosesser i nord», som igjen er en del av Forskningsrådets VRI-program. I dette prosjektet har vi tatt utgangspunkt i ny-industrialiseringen som nå foregår og planlegges i Finnmark, og er knyttet til olje- og gassvirksomhet, gruvedrift og vindkraft. Det er trolig innenfor disse sektorene vi vil finne mange av de innovative næringsutviklingsinitiativene i årene framover. Gjennom forskerprosjektet søker vi å komme i inngrep med denne utviklingen. Innenfor både oljevernberedskap, gruvedrift og vindkraft jobber regionale interesser med næringsutviklingsprosjekter som både har felles og mer spesifikke utfordringer. En felles utfordring, er at prosessene mobiliserer aktører utenfor det regionale innovasjonssystemet. Dermed kan kontroverser som har betydning for utfallet av innovasjonsprosessene oppstå.

VRI er Forskningsrådets program for satsning på innovasjon gjennom samhandling. VRI skal utvikle kunnskap om og evne til samhandlings- og innovasjonsprosesser i regionene og fremme forskningsbasert innovasjon i norsk nærings- og arbeidsliv. Finnmark har vært en egen VRI-region i to programperioder (2007-2009 og 2010-2013), og har hatt både et samhandlingsprosjekt ledet av Finnmark fylkeskommune og et forskningsprosjekt ledet av Norut Alta.

I Finnmark ser vi i dag minst fire kontroverser knyttet til næringsutvikling og innovasjon. Det er for det første en reformulering av det tradisjonelle nord-sør kontrovers, hvor nordnorske aktører søker å bryte monopollignende posisjoner som aktører med forankring i sør tradisjonelt har hatt. Dette gjelder særlig innen energiproduksjon og leveranser til denne sektoren. For det andre er det et politikk-marked kontrovers knyttet til arbeidskraftens posisjon i den nye næringsutviklingen (primært i gruveindustrien), og hvilke muligheter høy grad av innpendlende arbeidskraft gir for bedriftsutvikling. For det tredje er det et vern-utbygging kontrovers knyttet til i hvor stor grad båndlegging av arealer i regionen, først og fremst til reindrift og rekreasjon, skal påvirke mulighetene for snu en næringsutvikling basert på massiv eksport av (rå)energi og råvarer til mer arealkrevende foredling i regionen. Det fjerde kontroverset er knyttet til en mismatch mellom de nye satsingsnæringene i regionen og moderne regionalpolitikk. Dette gjelder både i forhold til regionens rolle som aktør i moderne næringsutvikling, og kjønnsdimensjonen i den ny-industrielle utviklingen. Arbeidsnotatet konsentrerer seg først og fremst om kontroverset i forholdet vern-utbygging.

1.1 Utvikling av en vindkraftproduserende næring i Finnmark

I *Regjeringens nordområdestrategi* og *Nye byggesteiner i nord*, blir det fremhevet at Finnmark har spesielt gunstige forhold for utbygging av vindkraft. I 2010 har forskerprosjektet i VRI-Finnmark identifisert muligheter, utfordringer, konfliktlinjer og dilemmaer knyttet til en potensiell, storstilt vindkraftutbygging i Finnmark (Kårstein, 2010). Dette arbeidet har klarlagt noen problemstillinger som vi ønsker å belyse videre i forskerprosjektet. Kontroversene knyttet til vindkraftproduksjon i Finnmark er særlig knyttet til dimensjonene nord - sør og vern - utbygging. Nord-sør dimensjonen er knyttet til at Statnetts linjer i Finnmark har en så lav nettkapasitet at den bare gir rom for å flytte en liten prosentandel av de omsøkte vindkraftkonsesjonene i fylket inn i det eksisterende nettet.

Dette skyldes, sett i et nord-sør kontrovers, at Statnett i flere år har prioritert linjeutbygging i og mellom andre regioner. Videre er det kontrovers mellom en satsing på offshorebaserte utbygginger som "ingen" tror vil komme i nord, og landbaserte som kan ha et tyngdepunkt i nord. I nord tolker man den norske stats satsing som en offshoresatsing, dvs. en ikke-satsing i nord. Vern-utbygging kontroverset handler i stor grad om bruk av arealer hvor vindkraftutbygging kan komme i konflikt med reindriftsnæringas behov for beiteland, eller med rekreasjonsbruk. Denne diskusjonen mellom klassisk naturvern og en ny klimapolitikk kjenner vi også sørfra.

I 2009, ble selskapet *Finnmark Kraft AS* etablert, med lokale kraftlag og *Finnmarkseiendommen (FeFo)* som eiere. Finnmarkseiendommen eier det meste av grunnen i Finnmark og har gitt Finnmark Kraft AS fortrinnsrett til å utnytte vindressursene i fylket.

I dette notatet ønsker vi å følge opp en av kontroversene som er skissert i forskerprosjektet: Hvordan utspilles kontroverset om bruk av arealer i regionen? Her vil vi se på noen konkrete utbyggingsplaner og - prosjekter og studere hvilke aktører som regionalt mobiliseres.

De senere årene er det bygget flere vindmølleparker i Norge. I følge vindinfo.no er det i 2013 20 vindmølleparker i drift i Norge. Etersom vind er både en ren og stadig fornybar energikilde, regnes vindkraft som en god erstatning for, og supplement til Europas mange kullkraftverk. I forhold til tilgang på vind er Finnmark fylke et av de beste stedene i Norge å bygge ut vindmølleparker, omkring 70 % av landets vindressurser finnes nettopp her (Tronstad, 2013). Samtidig er fylket stort i areal, med store ubebygde landområder. Kraftutbygging anses som relevant blant annet i forhold til ny, kraftkrevende industri i fylket, som petroleumsnæringen og mineralutvinning. For å kunne utnytte ressursene utover fylkets grenser, vil kraftselskapene i stor grad være avhengig av den nye kraftlinja som planlegges bygd mellom Hammerfest og Ofoten.

Selv om områdene er ubebygde er de likevel i bruk. Spesielt reindriftsnæringa benytter seg av disse områdene, en næring som er svært arealkrevende. Kraftselskap og reindrifta støter dermed stadig oftere på interessekonflikter når nye vindkraftverk planlegges.

1.2 Datagrunnlag

Dette arbeidsnotatet ser på planleggingen av vindkraftverk i Finnmark og forholdet til reindrift i de aktuelle områdene. Størst vekt legges på Hamnefjell vindkraftverk i Båtsfjord kommune. Der kom vindkraftselskapet og det aktuelle reinbeitedistriktet til enighet om plassering av parken. Vi kommer også inn på prosessen rundt to andre planlagte vindkraftverk, Fálesrášša vindkraftverk i Kvalsund kommune og Snefjord vindkraftverk i Måsøy kommune. Arbeidsnotatet baserer seg i stor grad på dokumentanalyse av skriftlige kilder som medieoppslag og rapporter. Høsten 2013 ble det også gjennomført intervju med representant fra Finnmark Kraft og Reinbeitedistrikt 7, angående avtalen de har inngått i forbindelse med utbygging av Hamnefjellet vindkraftverk.

2 Reindrift og vindkraft

2.1 Kort historikk

Helleristninger viser at jakt på rein i Finnmark har foregått helt tilbake til steinalderen (reindrift.no). Første tegn på samer i skriftlige kilder er en nedtegnelse fra ca. år 98 e.kr, da den romerske historieskriveren Tacitus skriver om "*fenni*". Driften med tamrein har trolig utviklet seg gradvis fra en tusenårig samisk veidemannskultur, der villrein var et viktig byttedyr. Etter hvert ble enkelte individer temmet til transport og melking, deretter temming i større flokker (Vistnes m.fl, 2004).

Med få unntak er reindrift i Norge i dag en eksklusiv samisk næring (Vistnes m.fl, 2004). Reindriften er i stor grad modernisert, mekaniske og teknologiske hjelpemidler tas i bruk i driften (reindrift.no). Kunnskap samlet gjennom flere generasjoner er likevel fortsatt viktig, som klimatiske forhold og bruk av beiteland.

Reindriften i Finnmark baseres på helårlig utmarksbeite og benytter store deler av Finnmarks areal. Reindriften har ikke eiendomsrett til områdene, men bruksretten er forankret gjennom Reindriftenloven (Regional vindkraftplan, 2013). Reintallet har økt over tid, og anses av myndighetene i dag til å være for høyt. Reindriftenstyret har vedtatt pålegg om reduksjon i antallet rein (reindrift.no). I 2001 ble det talt 110.000 dyr i vårflokken, i 2012 var tallet økt til 186.000 (Angell m.fl, 2014).

2.2 Forskning

Det er hittil ikke gjort mange store studier på reindrift og vindkraft. En av de største studiene er prosjektet *VindRein*. Det er også gjort en liknende studie i forhold til rein og kraftledninger, *KraftRein*. Prosjektene tar for seg hvordan reinen blir påvirket av vindkraftutbygginger, kraftledninger og menneskelig aktivitet (Coleman m.fl, 2014). Studien viser at rapporten viser til er utført i fire ulike reinbeiteområder i Norge. Hovedkonklusjonen er at tekniske installasjoner i form av ledninger og vindmøller har minimal effekt på reinen. Reinen unngår derimot områdene så lenge det pågår menneskelig aktivitet der. Rapporten tar forbehold om at reinens atferd og arealbruk kan være område- og situasjonsspesifikk, og dermed ikke automatisk kan overføres i forhold til andre utbyggingsområder.

En svensk studie (Skarin m.fl, 2013) ser på utbygging av kraftlinjer i to reinbeiteområder i Sverige. Også her konkluderes det med at reinen skyr unna områdene i byggefasen. Denne studien ser ikke på hvorvidt reinen påvirkes av ferdige installasjoner.

I følge Vistnes m.fl. (2004) vektlegges ofte naturvitenskapelige argumenter sterkest i saksbehandling og rettsaker angående inngrep i beiteland. Men reindrift har også en sosio-kulturell side som det så langt er gjort lite studier på. Eftestøl m.fl. (2004) tar delvis for seg at reindrift ikke bare handler om rein, men også om mennesker. Denne rapporten viser at reindriften utøver flest er prinsipielt imot all utbygging i utmark, men studien viser også at ingen inntil denne studien ble avsluttet hadde lagt ned driften som følge av vindparkutbygging. Utbyggingene hadde heller ikke ført til betydelig ekstraarbeid eller omlegging av driften for reindriften utøverne, i følge denne undersøkelsen. Synet og lyden av

vindmølleparkene ødela derimot noe av naturopplevelsen for reindriftsutøverne når de var ute sammen med reinen, og de mente derfor utbyggingen førte til senket livskvalitet.

Det er viktig å være oppmerksom på at det i dag er stor uenighet blant forskere og andre om hvorvidt reinen påvirkes av utbygginger og ferdige installasjoner. Ulike studier av utbyggingseffekter på rein kan komme til ulike konklusjoner. Vistnes m.fl. (2004) forklarer dette med at hvilken type effekt forskningen vektlegger vil påvirke resultatet.

2.3 Aktuelle lovverk

Energilovens §3 slår fast at ingen kan bygge, eie eller drive anlegg for produksjon, omforming, overføring eller fordeling av elektrisk energi uten å ha gyldig konsesjon (lovdata.no). Vindkraftanlegg med en installert effekt på mer enn 10MW skal alltid konsekvensutredes, i følge Energiloven.

I §4 i Forskrift om konsekvensutredninger heter det:

Planer og tiltak etter §3 skal behandles etter forskriften dersom de kan komme i konflikt med utøvelsen av samiske utmarksnæringer, eller er lokalisert i reindriftenes særverdiområder eller minimumsbeiter og kan komme i konflikt med reindriftsinteresser, eller på annen måte kan komme i konflikt med reindriftenes arealbehov.

I forskriftens §9 forklares hvordan planforslag eller søknad med konsekvensutredning skal utformes, og hva det skal inneholde. Her heter det blant annet: *Konsekvensutredningen skal være tilpasset plannivået og være relevant i forhold til de beslutninger som skal tas. Konsekvensutredningen skal ta utgangspunkt i foreliggende kunnskap og nødvendig oppdatering av denne. Der hvor slik kunnskap ikke foreligger om viktige forhold skal det i nødvendig grad innhentes ny kunnskap.*

Reindriftslovens formål oppsummeres gjennom lovens §1:

For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindriftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig. For å nå disse mål skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindriften. Reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.

Loven skal bidra til sikring av reindriftsarealene i det samiske reinbeiteområdet som reindriftenes viktigste ressursgrunnlag. Ansvar for sikring av arealene påhviler både innehavere av reindriftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene (...)

Det understrekes at overnevnte lover og forskrifter kun er et utvalg, og ikke en uttømmende oversikt over lover som kan spille inn i forhold til vindkraftutbygging og reindrift.

2.4 Regional vindkraftplan for Finnmark

Finnmark Fylkeskommune har utarbeidet en regional vindkraftplan for perioden 2013-2025. Hensikten med planen er blant annet å angi områder der vindkraftutbygging vurderes å ha

minst potensial for interessemotsetninger, samt øke muligheten for å kunne samle inngrep og infrastruktur (Regional vindkraftplan, 2013).

Planen sier også at tilnærmet alle områder som er egnet for vindkraft i fylket også utgjør viktige bruksområder for reindriften. Mye er beiteland, herunder også delvis kalvingsland og lufteområder på sommerbeitene. Vinterbeitene er de områdene det er størst knapphet på og planen anbefaler derfor at vinterbeiteområder unntas for utbygging.

Det anbefales i planen at det gjøres en FoU-innsats i forhold til reindrift og vindkraftutbygging. Det er behov for mer kunnskap om hvordan reindriften påvirkes av vindkraftutbygging, men også hvilke tiltak som best kan begrense skadevirkningene. Planen foreslås revidert når nye og bedre GIS-kart foreligger, slik at framtidige beslutninger kan baseres på mest mulig korrekt datagrunnlag.

I planen foreslås også enkelte tiltak for samhandling. Disse går blant annet ut på at utbygging ikke må medføre at reindriften blir uten årstidsbeiter, utbygging må ikke hindre reindriften i å bruke flyttveier, og ingen bør måtte legge ned reindrift pga utbygging. Videre oppfordrer planen til å søke «vinn-vinn» situasjoner, for eksempel felles bruk av infrastruktur. Det pekes også på at ved eventuelle erstatninger må det tenkes langsiktig, slik at erstatningen også kommer framtidige generasjoner til gode.

3 Aktørene i kontroverset

Dette arbeidsnotatet tar i all hovedsak for seg kun to av aktørene som deltar i kontroverset rundt næringsutvikling og innovasjon i Finnmark fylke. Dette er henholdsvis et energiselskap og reindriftnæringa, sistnevnte fordelt på ulike reinbeitedistrikter. I kontroverset rundt Snefjord vindkraftverk er fokus lagt på naboer og innbyggere, og ikke reindriften.

3.1 Finnmark Kraft

Finnmark Kraft ble stiftet i 2009 og eies av Finnmarkseiendommen (FeFo) og syv regionale kraftselskap¹. Selskapet ble etablert for å sikre lokalt eierskap til vindkraftverk i fylket (fefo.no). FeFo har gitt Finnmark Kraft fortrinnsrett på vindkraftutbygging i fylket de neste 15 årene. Perioden kan forlenges, og gjelder utbygging på FeFos grunn.

På sin hjemmeside forklarer Finnmark Kraft at selskapets formål er *å utvikle prosjekter, bygge ut og drifte vind- og vannkraftverk i Finnmark*. Videre framhever de at *Finnmark Kraft er et seriøst selskap som skal være en sterk bidragsyter til utviklingen av Finnmark*.

Finnmark Kraft drifter og eier i dag et vindkraftverk som er satt i drift, Havøygavlen i Måsøy kommune. I tillegg er selskapet inne i planleggings- og forhandlingsfasen for andre vindmølleparker: Hamnefjell vindkraftverk i Båtsfjord kommune, Snefjord vindkraftverk i Måsøy kommune og Fálesrásša vindkraftverk i Kvalsund kommune. Selskapet har også søkt konsesjon for utbygging av fem små vannkraftverk.

¹ Varanger Kraft AS, Nordkyn Kraftlag AL, Repvåg Kraftlag SA, Luostejok Kraftlag SA, Hammerfest Energi AS, Alta Kraftlag SA og Ymber AS.

3.2 Reinbeiteområder og reinbeitedistrikter

Reindriften i Norge deles inn etter beiteområder. Finnmark fylke deles inn i Øst- og Vest-Finnmark reinbeiteområde. Øst-Finnmark reinbeiteområde har et samlet areal på 30.700 km², Vest-Finnmark dekker 24.400 km² (www.reindriftno.no). Begge reinbeiteområdene strekker seg også delvis ut over Finnmarks fylkesgrenser. Områdene deles igjen inn i ulike reinbeitedistrikter, ca. 15-20 distrikt pr reinbeiteområde. I de tre vindmøllecasene som omtales i dette notatet berøres tre ulike reinbeitedistrikt, to i Øst-Finnmark, og et i Vest-Finnmark.

Reinbeitedistrikt 7 – Rákkonjárga - berøres av planene for Hamnefjell vindkraftverk, distrikt 21 – Gearretnarga - berøres av planene for Fálesrášša vindkraftverk, og i Måsøy kommune berøres distrikt 16 - Kárášjoga Oarjjabealli - av planene for Snefjord vindkraftverk. Sistnevnte distrikt omtales likevel i liten grad i dette notatet ettersom det i denne saken var en tredjepart som markerte seg sterkt i forhold til planene, og hovedvekten er lagt hit.

4 De tre vindkraftprosjektene

4.1 Hamnefjellet vindkraftverk

Konsesjon for Hamnefjellet vindkraftverk ble gitt av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) 29. februar 2012 (Halvorsen, 2012). Konsesjonen gjelder ut år 2044, og betinger at vindkraftanlegget settes i drift senest 1. januar 2020.

Prosjektet ble startet opp av Hydro (senere Statoil) og forhåndsmeldt til NVE i 2003 av Hydro Energi under navnet Basecaerru (www.finnmarkkraft.no). I starten var prosjektet betydelig større enn det nå er gitt konsesjon for, og besto av området Basecaerru vest for tettstedet Båtsfjord, og Båtsfjordfjellet øst for tettstedet. Senere ble områdene redusert og delt opp i to mindre prosjekt, Hamnefjellet- og Båtsfjord vindkraftverk. Hamnefjellet vindkraftverk ble overtatt av Finnmark Kraft fra Statoil i 2011.

I Finnmark Krafts reviderte konsesjonssøknad (2011) beskrives Hamnefjellet som et område velegnet for vindkraftutbygging, med bakgrunn i blant annet:

- Gode vindforhold.
- Positive holdninger til prosjektet i kommunen.
- Positive holdninger til prosjektet i berørt reinbeitedistrikt.

I den reviderte konsesjonssøknaden vises det blant annet til at de reviderte utbyggingsplanene i langt mindre grad vil berøre reinbeiteområdene sammenliknet med den opprinnelige utbyggingsplanen. Det legges også føringer for at anleggsarbeidet må skje i samråd med reindriftnæringa, for å redusere ulempene i anleggsfasen.

Leder for reinbeitedistrikt 7 forteller at distriktet var litt forberedt på prosessen rundt Hamnefjell, ettersom de allerede hadde en del erfaring fra en annen utbygging der samme reinbeitedistrikt ble berørt av en annen utbygger. Derfor var de i forkant når det gjaldt

Hamnefjell. Vindmølleparken er lokalisert til et område helt i ytterkant av reinbeitedistriktet, og området har allerede vei inn til en mast. Sammen med Finnmark Kraft kom distriktet, i følge informanten, til enighet om å flytte parken enda litt lengre ut enn først planlagt. Dette for å berøre reinbeiteområdet i minst mulig grad, men også for å unngå konflikt med kulturminner. Finnmark Kraft skal også i følge avtalen betale erstatning til reinbeitedistriktet for det tapte området. Erstatningsbeløpet vil betales ut over en periode på ca. 20-25 år, tilsvarende parkens forventede levealder. Erstatningsbeløpet er høyest i starten på perioden, for å avhjelpe nødvendige tiltak reindriften må gjennomføre i forbindelse med utbygginga. Tidsaspektet i erstatningsavtalen sammenfaller med vindkraftsplanens anbefaling om langsiktige erstatningsordninger.

4.2 Snefjord vindpark

Ikke alle steder lykkes Finnmark Kraft like godt som i Båtsfjord kommune. På samme måte som i Båtsfjord kommer det planlagte vindkraftverket Snefjord i konflikt med reindriften. Et av forslagene for å løse denne utfordringen var å gi reindriften tilgang på nye områder som erstatning for områdene som ville forsvinne ved en utbygging. Et forslag til løsning var å flytte rein ut til Rolvsøya. Denne øya har hittil vært uten rein.

I behandlinga av konsekvensutredninga gikk Måsøy kommune inn for utbygging av vindkraftparken. Men beboerne og hytteeiere på Rolvsøya uttrykte stor skepsis og ønsket ikke reinen velkommen (<http://www.nrk.no/nordnytt>). Et av hovedargumentene er at øya aldri har vært benyttet som reinbeite, som et av få steder i Finnmark. Innbyggerne er redd for at en åpning for reinbeite vil føre til nedtråkking og slitasje på naturen, noe som igjen vil kunne føre til erosjon av jordsmonnet (<http://www.rolvsøyvel.net/>). Velforeningen mener dette også vil kunne få negative ringvirkninger for virksomheter som allerede er i drift på øya, som turisme i forbindelse med fiske og jakt.

Etter et folkemøte på øya, i regi av Finnmark kraft og Måsøy kommune, ble det tatt en avgjørelse om ikke å tilby nytt reinbeiteland der. Administrerende direktør i Finnmark Kraft, John Masvik sier det slik til NRK Nordnytt:

- *De tilbakemeldingene som kom fra øyas befolkning var et helt klart nei, og det velger vi å respektere nå. Vi forsøker heller å gå videre med andre løsninger.*

I praksis betyr dette at Finnmark Kraft også vurderer om de skal legge ned hele prosjektet med vindkraftverk i Snefjord, på grunn av manglende arealer for erstatningsbeite. Dette viser at utbygger her ikke presser igjennom egne forslag, men velger å ta hensyn til reindriften og lokalbefolkning der det ikke er mulig å komme fram til en god nok løsning.

4.3 Fálesrášša vindkraftverk

I Kvalsund kommune har Aurora Vindkraft, et samarbeid mellom Finnmark Kraft og Fred. Olsen Renewables AS, søkt om å bygge Fálesrášša vindkraftverk. Vindkraftverket er planlagt utbygd med til sammen 60 vindturbiner (www.finnmarkkraft.no).

Konsesjon for utbygging av Fálesrášša vindkraftverk ble gitt 11.01.2013². NVE begrunner tildelingen med de gode vindforholdene i området, samt regionens stadig økende behov for kraft blant annet i forbindelse med planlagt økt gruve- og petroleumsvirksomhet. I Fálesrášša vindpark er forberedelser for utbygging nå i gang, via en 80 meter høy testmast som er satt opp i området (<http://www.finnmarkkraft.no>). At det er gode vindressurser der vet man allerede, men masta skal registrere blant annet turbulens, isingsproblemer og liknende. Målingene, som skal foregå over to år, skal hjelpe Finnmark Kraft til å finne ut hvilke mølletyper som er best egnet i området og hvor de bør stå i terrenget.

Kvalsund er en kommune som de siste årene har opplevd stor interesse fra flere hold i forhold til utbygging og utvinning av naturressurser. Reindriften har protestert, og mener belastninga blir for stor. De har fått delvis medhold. Samtidig som konsesjon for Fálesrášša ble gitt, ble søknad om oppføring av Kvalsund Vindkraftverk på andre siden av Repparfjorden avslått. Her anser NVE at ulempene ved et vindkraftverk blir for store i forhold til reindrift i samme område. I tillegg til søknad om vindkraftverk er distriktet også berørt av blant annet gruveindustri, linjeutbygging og nye hyttefelt. Reindriften mener det ikke gir et riktig bilde å se hver sak for seg. Dette diskuteres nærmere i kapittel 5.

5 En felles plattform

Som vist i kapittel 1-4, er Finnmark et fylke med naturressurser som stadig blir mer attraktivt for ulike næringer. Dette gjør naturligvis at allerede eksisterende næringer, og da særlig reindriftnæringa, opplever et større press på sine områder enn tidligere. Kamp om samme område kan lett utløse konflikt, noe både Snefjord og Fálesrášša er eksempler på.

En av få saker som ikke har ført til særlig konflikt, trass i ulike interesser, er planlagte Hamnefjell vindkraftverk. Det ser ut til at flere faktorer har spilt inn på at denne saken i så måte skiller seg fra andre tilsynelatende liknende situasjoner. Representanten for Finnmark Kraft sier at de oppfatter Reinbeitedistrikt 7 som et veldrevet og profesjonelt distrikt, med fokus på reindrift som næringsbasert virksomhet. Dette gjorde sitt, i følge Finnmark Kraft, til at dialog og debatt med distriktet lot seg gjennomføre i en god tone:

- *Når de forteller om bruken av området, forklarer de på en slik måte at vi forstår hva de mener, og vi får innsikt i hvordan reindriften utarter seg. Vi får en felles oppfatning av utfordringene. De er dyktige. Vi får respekt for dem og tillit til det de sier. Det er nøkkelen til mye, tror jeg.*

Leder av Reinbeitedistrikt 7 er enig i at de klarte å holde en god dialog, men er fortsatt ikke helt sikker på om det distriktet gjorde ble riktig, om de fikk alt på plass. Han mener generelt at det går mye tid og krefter med for å bli forstått, og at reindriften som oftest blir tatt med for sent i prosesser som dette. God kompetanse og tidligere erfaringer gjorde i følge informanten at reinbeitedistriktet kunne ligge litt i forkant av forhandlingene om Hamnefjell. Som foreslått i Regional vindkraftplan ønsker også informanten en følgeforskning på hvordan

² <http://www.nve.no/no/Nyhetsarkiv-/Konsesjonsnyheter1/Loyve-til-Falesraa-vindkraftverk-og-avslag-til-Kvalsund-og-Hammerfest-vindkraftverk/> Hentet: 03.01.2014.

reinen faktisk reagerer på den ferdig utbygde vindparken, en forskning han mener bør gå over minimum 5-6 år, ettersom reinen naturlig beiter litt ulikt fra år til år. Han mener en slik forskning er nødvendig og vil kunne gi nyttig kunnskap, spesielt med tanke på en eventuell senere utvidelse av vindparken.

I prosessen rundt Hamnefjell lå mye til rette for en løsning allerede i utgangspunktet, gjennom reinbeitedistriktets tidligere forhandlinger med Norsk Hydro (senere Statoil). Men at Reinbeitedistrikt 7 opptrer på en slik måte at motparten får respekt og oppfatter dem som profesjonelle og næringsrettede, ser også ut til å være en nøkkel for løsning. Det at partene gikk inn i en god dialog la grunnlaget for en felles forståelse av problemstillingen. Begge parter ser dermed også motpartens behov, og ikke bare sine egne. Partene har også på hver sin side vært villige til å fire på egne krav i forhandlingene, som at reinbeitedistriktet har gitt fra seg land og den framtidige vindparkens plassering er flyttet i forhold til opprinnelige plan.

5.1 Er det likt for alle?

Avtalen mellom Reinbeitedistrikt 7 og Finnmark Kraft blir i enkelte tilfeller brukt som eksempel på at det faktisk er mulig å komme fram til en løsning i utbyggingssaker der reindrifta berøres. Det er lederen for Reinbeitedistrikt 7 svært misfornøyd med:

- *Vi er blitt brukt som alibi for andre vindmølleparker og utbyggere. Det er jeg ikke komfortabel med. Det var jo en grunn til at vi kunne avse et område (...) Det er ulikt fra distrikt til distrikt, det er ikke alle som har plass til en utbygging.*

Det er derfor viktig at utbyggere klarer å se at hvert enkelt inngrep i reinbeiteland oppfattes som unikt for reindrifta, og at ikke alle ser noen mulighet til å kunne gi fra seg land frivillig. Samtidig kan det se ut til at den gjensidige respekten mellom reindriften og utbyggerne mangler i enkelte saker, noe som selvsagt vanskeliggjør muligheten for dialog og forståelse mellom partene. Uten å navngi noen distrikter spesielt sier representanten for Finnmark Kraft det slik:

- *Respekt bør være gjensidig, og det opplever vi ikke alltid. Det henger nok litt igjen fra tidligere, reindriftsnæringa har nok ikke alltid blitt behandlet med respekt (...) Vi opplever at gamle holdninger kommer fram når vi møter dem.*

Finnmark Kraft har en filosofi om at motparten skal behandles med respekt og forståelse, men den manglende gjensidige respekten gir en tung start på møtene mellom reindrifta og Finnmark Kraft i enkelte sammenhenger. Da går det i følge informanten mye tid på å forsøke å skape en felles plattform. Samtidig er Finnmark Kraft klar på at målet hele veien er å få gjennomføre sine planer. Å ha respekt for motparten, men likevel ikke gi opp å få gjennomført egne planer.

5.2 Finnes det et helhetsbilde?

Vindkraft er som nevnt tidligere kun en av flere nye næringer som etablerer seg i Finnmark. Spesielt i Kvalsund kommune mener reieneierne seg i dag presset fra flere og flere nye prosjekter. I Kvalsund er det det blant annet søkt om både vindkraftutbygging, gruvedrift og

utbygging av hyttfelt. De kumulative effektene³ er dermed så store at reindrifta frykter nedleggelse blir resultatet. Daværende leder for reinbeitedistrikt 22, Mikkel Nils M. Sara, oppfordret i Altaposten november 2011 til at de ulike utbyggerne ser på utbyggingsplanene samlet, og ikke kun utreder hver for seg (Kristensen, 2011):

- *Vi vil rett og slett ha en vurdering av helhetsbildet, der man ser inngrepene i sammenheng. Vi kan ikke gi etter for alt. En del ting kan vurderes, men sammenlagt betyr dette en altfor stor belastning.*

Advokat for reindrifta, Geir Haugen, sier til Altaposten 30.11.2011 at en vindkraftutbygging på Fálesrášša vil bety slutten for reindrift i området. Han hevder konsekvensutredningen som er gjort i forhold til reindrifta ikke er god nok, og at det må lages en tilleggsutredning i forhold til folkeretten. En økonomisk erstatning for tapte beiteområder mener han er utelukket, klientene hans vil drive reindrift. Og det kan de ikke, i følge Haugen, verken med eller uten økonomisk erstatning dersom vindparken bygges.

Nevnte konsekvensutredning tar for seg hvordan rein og reindrift kan bli påvirket av en utbygging av vindkraftområdet. Den slår fast at området er viktig både for beite og reinkalving, og at området først og fremst er i bruk på vår- og sommerhalvåret (Finnmark Fornybare Energiutvikling, 2011).

Ut fra en helhetlig vurdering redegjort for i konsekvensutredninga anses en utbygging av vindparken å ha middels negative konsekvenser for reindrifta. Dette først og fremst med bakgrunn i forventede forstyrrelser for reinen, som igjen trolig vil føre til endring i arealbruk. Av forslag som kan være med på å avbøte situasjonen lanseres blant annet forslag om at anleggsarbeid, og mest mulig av vedlikeholdsarbeid i den ferdige vindparken, skal legges til tider på året da reinen ikke er i området. I tillegg foreslås det å innføre tiltak for å begrense allmenn ferdsel inne på området. Menneskelig trafikk anses som mer forstyrrende for reinen enn det selve møllene på sikt vil være, noe som samsvarer med tidligere nevnte forskningsresultater.

Lederen for Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) i 2012, Nils H. Sara, ønsket også en mer helhetlig tenkning enn dagens ordning med konsekvensutredninger som tar for seg kun et enkelt prosjekt. I følge Finnmark Dagblad (Lindi, 2012), ønsker han at myndighetene lager seg et kart der alt som berører reinbeiter plottes inn. Han mener det vil kunne være med på å gi et mer helhetlig og oversiktlig bilde over hvordan reinbeitene berøres. En annen konsekvens av de mange ulike planene, er at det for reindrifta blir mange høringer og høringsfrister å forholde seg til for reinbeitedistriktene, noe som igjen fører til at mange føler de må bruke svært mye tid og energi på dette arbeidet.

Finnmark Kraft har forståelse for de utfordringene reindrifta står overfor, og at de ofte presses fra flere kanter. I følge informanten fra Finnmark Kraft kan en felles konsekvensutredning likevel være vanskelig å gjennomføre i praksis. Dersom det for eksempel planlegges flere større hyttfelt i et område, skal da alle stoppe hverandre? Selv

³ Kumulative effekter er de samlede, langvarige effekter av utbygging.

med mye planlegging er det av ulike årsaker mange idéer som aldri settes ut i virkeligheten. Representanten for Finnmark Kraft sier det slik:

- *Hvis man i et område skal se på flere ting samtidig (...), skal man da si nei til alt som kanskje kommer til å bygges, eller skal man si ja til noe? (...) Jeg ser poenget, men det er vanskelig å ta med alt. Hvor langt skal noe være planlagt før det tas med? Det er mange problemstillinger rundt en slik felles konsekvensutredning.*

I følge Finnmark Kraft åpner heller ikke dagens lovverk for utredninger som ser flere utbygginger i sammenheng. Kravet er at man skal utrede i forhold til nå-situasjonen, og dermed kan man ikke ta med eventuelle andre planer om virksomhet i samme område.

6 Oppsummering

Notatet tar for seg kontroverser rundt næringsutvikling og innovasjon, med utgangspunkt i forholdet mellom reindrift og vindkraftutbygging. Kontroverset vern-utbygging står særlig sentralt her, i krysningpunktet mellom utmark som område for reinbeite og rekreasjon, og nye næringers behov for tilgang til- og båndlegging av de samme områdene. Kvalsund kommune ønsker nye arbeidsplasser i kommunen, noe som spesielt i forhold til gruveutbygging kommer i konflikt med både vern og reinbeite. Notatet ser på tre planlagte vindkraftverk som alle berører reinbeiteområder. De tre prosessene har likevel fått ulikt utfall, selv om de i utgangspunktet kan se ut til å stå ganske likt i utgangspunktet. Verdien og bruken av arealene er imidlertid ulik i de tre casene, og illustrerer at byrden reindriften opplever ved å gi fra seg arealer varierer fra sak til sak, i tillegg til at også tredjepart kan ha innvendinger.

Dette notatet forsøker ikke å gi noe svar på hva som er rett og gal fremgangsmåte i saker som nevnt her, men konstaterer at i forhold til Hamnefjellet er partene enige om at gjensidig respekt og felles forståelse var grunnleggende for å kunne komme til en enighet. Det er også trukket frem som positivt i denne saken at dialogen mellom utbygger og berørte reinbeitedistrikt startet såpass tidlig som den gjorde.

Det er hittil gjort relativt lite forskning på hvordan rein reagerer på vindmølleutbygging og inngripen i beiteland, da særlig i forhold til ferdige installasjoner. Både innad i forskningsmiljø, men også blant utbyggere og reindriften er det stor uenighet i hvilken grad rein faktisk reagerer. Det synes derfor å være et stort behov for mer kartlegging og forskning på ferdig utbygde vindmølleparker i reinbeiteområder.

7 Kilder

Angell, E, m.fl (2014): *Næringsutvikling i samiske samfunn. En studie av sysselsetting og verdiskaping i nord*. Norut Alta, rapport 2014:4.

Colman, J, m.fl. (2014): *Sluttrapport fra VindRein og KraftRein. Effekter fra vindparker og kraftledninger på frittgående tamrein og villrein. Delprosjektene Kjøllefjord, Essand, Fakken, og Setesdalen*. Universitetet i Oslo og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Eftestøl, S, m.fl (2004): *Kunnskapsstatus – effekter av vindparker på reindriften*. Biologisk institutt, Universitetet i Oslo.

Finnmark Fylkeskommune (2013): Regional vindkraftplan for Finnmark 2013-2025.

Finnmark kraft (2011): *Hamnefjell vindkraftverk – Revidert konsesjonssøknad*.

Finnmark Fornybare Energiutvikling (2011): *Konsesjonssøknad og konsekvensutredning – Fálesrášša vindkraftverk*.

Kristensen, V. (2011): Dette er ikke et spørsmål om erstatning - Det er et være eller ikke være for reindriften. *Altaposten*, 30.november, Side 2-3.

Kårstein, A. (2010) Noen muligheter og utfordringer relatert til vindkraftutbygginger i Finnmark. Norut Alta Arbeidsnotat 2010:1003.

Lindi, M. (2012): Enormt trykk. *Finnmark Dagblad*, 07.september, s. 10-11.

Skarin, A., m.fl (2013): *Renar och vindkraft. Studie från anläggningen av två vindkraftparker i Malå sameby*. Rapport 6565, Vindval.

Tonstad, P.L. (2013): Kostbar lærdom om vindkraft i Finnmark. *Energiteknikk* 4/2013, s.40-41.

Vistnes, I, m.fl. (2004): *Inngrep i reinbeiteland. Biologi, jus og strategier i utbyggingssaker*. NINA Temahefte 26. NLH, NINA, Sámi Instituhtta.

Internettkilder:

<http://www.reindriften.no/?id=300&subid=0> (23.06.2014)

<http://www.reindriften.no/?id=973&subid=0> (23.06.2014)

<http://www.reindriften.no/?id=7239&subid=0> (11.07.2014)

http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-06-26-855?q=konsekvensutredning*
(23.06.2014)

<http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1990-06-29-50> (23.06.2014)

http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-15-40#KAPITTEL_2 (23.06.2014)

<http://www.rolvsoyvel.net/node/340> (23.06.2014)

<http://www.fefo.no/no/Naturressurser/Sider/Vindkraft.aspx> (23.06.2014)

<http://www.finnmarkkraft.no/page.jsp?ref=omoss> (26.06.2014)

<http://www.finnmarkkraft.no/article.jsp?id=152> (23.06.2014)

<http://www.finnmarkkraft.no/project.jsp?id=32> (23.06.2014)

<http://www.nrk.no/nordnytt/kan-skrinlegge-vindkraftprosjekt-1.11315954> (23.06.2014)

<http://www.finnmarkkraft.no/project.jsp?id=29&lang=no> (23.06.2014)

<http://www.finnmarkkraft.no/article.jsp?id=152> (23.06.2014)

<http://www.finnmarkkraft.no/page.jsp?ref=vindkraft&lang=no> (03.07.2014)

<http://www.vindinfo.no/> (28.08.2014)

